

Teresa Turkowska
Doradca metodyczny m.st. Warszawy

Edukacja komunikacyjna dzieci i młodzieży

Każdy człowiek - niezależnie od swojej woli - po wyjściu z domu staje się uczestnikiem ruchu drogowego jako pieszy, pasażer, rowerzysta czy kierujący innym pojazdem i spotyka się z zagrożeniami oraz negatywnymi zjawiskami wynikającymi z rozwoju motoryzacji. Dlatego niezmiernie ważna jest edukacja w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego i, mając na uwadze statystyki wypadków drogowych w Polsce, powinna ona nabrać szczególnego znaczenia i być skierowana do ogółu uczestników ruchu drogowego, a w szczególności do dzieci i młodzieży.

Wychowanie komunikacyjne w polskim systemie szkolnym ma już stałe miejsce, bowiem od 1957 roku treści z zakresu wychowania komunikacyjnego zostało wpisane i realizowane w młodszych klasach szkoły podstawowej. W 1995 roku, wraz z gwałtownym rozwojem motoryzacji w Polsce, zakres treści wychowania komunikacyjnego został wprowadzony do przedszkoli i poszerzony w nauczaniu początkowym, a w starszych klasach szkoły podstawowej i w liceum problematyka ruchu drogowego została włączona do przedmiotu technika. Reforma strukturalna oraz programowa w oświacie po 1 września 1999 roku w zakresie edukacji komunikacyjnej nie wprowadziła zasadniczych zmian.

Zagadnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego w podstawie programowej z 23 grudnia 2008 roku przedstawia poniższa tabela.

Rozporządzenie MEN z dnia 23 grudnia 2008r w sprawie podstawy programowej Treści edukacji komunikacyjnej	
Edukacja przedszkolna	Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej: 1) wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić; 2) orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu;
Edukacja wczesnoszkolna	Uczeń kończący klasę III: dba o bezpieczeństwo własne i innych: 1) wie, jak należy bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji; 2) wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku.
Klasy IV-VI szkoły podstawowej Zajęcia techniczne	Uczeń bezpiecznie uczestniczy w ruchu drogowym jako pieszy, pasażer i rowerzysta. <i>Zajęcia techniczne pozwalają przygotować ucznia do uzyskania karty rowerowej.</i>
Gimnazjum Zajęcia techniczne	<i>Istnieje możliwość realizowania różnych zajęć technicznych, m.in. nauki jazdy na motorowerze. Rodzaj zajęć oraz realizowany program powinny być dostosowane do zainteresowań uczniów.</i>

Wychowanie komunikacyjne dzieci i młodzieży winno być przedmiotem szczególnej troski i posiadać charakter interdyscyplinarny, a zatem realizowane przez wszystkich nauczycieli i wpisane do programu wychowawczego szkoły. Ale zadanie to nie może należeć wyłącznie do szkoły i w tym procesie uczestniczyć powinni także rodzice. Ich rola w kształtowaniu postaw i nawyków bezpiecznego zachowania jest ogromna. Wskazana jest

współpraca szkoły z rodzicami, władzami samorządowymi, społecznościami lokalnymi, instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Współczesna edukacja komunikacyjna to nie tylko nauka przepisów ruchu drogowego, ale jej głównym celem jest nauczanie dzieci i młodzieży, jak nie powodować zagrożeń w ruchu drogowym i jak ich unikać, jak funkcjonować bezpiecznie w ruchu respektując potrzeby i prawa innych uczestników ruchu. Szczególnie ważne jest kształtowanie umiejętności niezbędnych do bezpiecznego uczestnictwa w ruchu drogowym, kształtowanie świadomości przestrzegania obowiązujących przepisów i odpowiedzialności za bezpieczeństwo własne i innych użytkowników dróg, a także kształtowanie gotowości niesienia pomocy poszkodowanym i potrzebującym.

Proces edukacyjny jest długotrwały, ale rozpoczęty wcześniej i systematycznie prowadzony, jak dowodzą badania prowadzone w krajach o wysokim poziomie bezpieczeństwa, przyczynia się do osiągnięcia pożądaných rezultatów.

W krajach Unii Europejskiej edukacja komunikacyjna zajmuje znaczące miejsce w prowadzonych działaniach na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego i konsekwentnie realizowana, mimo stałego wzrostu liczby pojazdów, przynosi wymierne efekty. Przykładem może być Szwecja, w której od lat trzydziestych ubiegłego wieku prowadzi się edukację komunikacyjną. Jej rezultaty są widoczne i przekładają się na niską wypadkowość (w roku 2009 w Szwecji zginęło 350 osób), obserwuje się wysoką kulturę uczestników ruchu drogowego i poszanowanie prawa drogowego. W naszym kraju następują pozytywne zmiany i zmniejsza się liczba śmiertelnych ofiar w wypadkach drogowych – w 2009 roku na drogach zginęło 4572 osoby, a w 2010 roku – 3907.

Dzięki prowadzonej systematycznie działalności dydaktyczno-wychowawczej można przygotować dziecko i młodzież do świadomego uczestnictwa w ruchu drogowym, a kształcąc dzieci często wpływamy także na zmianę postaw i zachowań dorosłych, bliskich dziecku osób.

Na efektywność działań edukacyjnych ma wpływ dobór form, metod i środków dydaktycznych. Małe dzieci nie potrafią jeszcze właściwie ocenić sytuacji drogowej i przewidzieć skutków działań własnych i innych uczestników ruchu drogowego, dostrzec zależności przyczynowo-skutkowe, bowiem inaczej postrzegają ruch drogowy niż dorośli. Ale poprzez stosowanie ćwiczeń i zabaw symulacyjnych oraz metod opartych na obserwacji i wnioskowaniu ułatwia się dziecku opanowanie zasad prawidłowego zachowania na drogach. W klasach starszych edukacja komunikacyjna powinna być prowadzona w oparciu o formy i metody aktywizujące uczniów. Dzieci i młodzież są dobrymi obserwatorami i tę ich cechę należy wykorzystać w procesie edukacyjnym. Należy się odwoływać do ich doświadczeń. To nie tylko zwiększa ich zainteresowanie problematyką bezpieczeństwa ruchu drogowego, ale wyzwala aktywność i inwencję. Chętnie też włączają się w realizację programów i kampanii na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Proces edukacyjny wzbogaci stosowanie odpowiednio dobranych pomocy dydaktycznych, takich jak filmy, zestawy montażowe, makiety, plansze, programy komputerowe, gry dydaktyczne i sprawi, że stanie się on bardziej atrakcyjny. Ponadto edukacja komunikacyjna poddawana powinna być stałej ewaluacji.

Ciekawą formą realizacji edukacji komunikacyjnej są konkursy. W 2005 roku eksperci komisji europejskiej wpisali do europejskiego poradnika edukacyjnego Rose 25 jako dobrą praktykę konkurs pt. Chodzę i jeżdżę bezpiecznie organizowany i przeprowadzany w warszawskiej dzielnicy Bielany.

Zadaniem szkoły jest także tworzenie warunków do uzyskania karty rowerowej i motorowerowej. O uprawnieniach do kierowania i sprawdzaniu kwalifikacji osoby

ubiegającej się o kartę rowerową lub motorowerową określa ustawa Prawo o ruchu drogowym.

Ustawa Prawo o ruchu drogowym z dnia 20 czerwca 1997 r. z późn. zm.	
Art. 96	Kartę rowerową lub motorowerową może uzyskać osoba, która wykazała się niezbędnymi kwalifikacjami i osiągnęła wymagany wiek: 10 lat w przypadku karty rowerowej i 13 lat w przypadku karty motorowerowej.
Art. 97 pkt 2	Kartę rowerową wydaje nieodpłatnie dyrektor szkoły podstawowej, gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalnej oraz szkoły ponadpodstawowej.
Art. 97 pkt 2a	Kartę motorowerową wydaje nieodpłatnie dyrektor gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalnej lub szkoły ponadpodstawowej.
Art. 98 pkt 4	W razie utraty lub zniszczenia karty rowerowej lub motorowerowej wtórniki tych dokumentów wydaje organ, który je wydał.
Art. 109 pkt 4	Sprawdzenia kwalifikacji osoby ubiegającej się o kartę rowerową lub motorowerową dokonują: <ol style="list-style-type: none">1) nauczyciel wychowania komunikacyjnego uprawniony przez dyrektora szkoły;2) policjant posiadający specjalistyczne przeszkolenie z zakresu ruchu drogowego;3) egzaminator.

Zajęcia szkolne dla dzieci ubiegających się o kartę rowerową lub motorowerową może organizować szkoła lub zwrócić się o pomoc w sprawie bezpłatnego szkolenia do uprawnionych instytucji, takich jak np. Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego. Natomiast w przygotowanie uczniów do jazdy rowerem w rzeczywistym ruchu drogowym winni włączyć się rodzice.

Edukacja komunikacyjna dzieci i młodzieży to jeden z podstawowych elementów systemu bezpieczeństwa ruchu drogowego, a także to inwestycja na przyszłość. Znacząca jest jej rola i znaczenie na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa ruchu drogowego.